

Handlingsplan

Mot mobbing

Innhald

Innleiing	2
Kva er mobbing?	2
Målsetjing	3
Korleis kan en førebygge mobbing?	3
Den vaksne sin rolle.....	4
Tiltak når mobbing skjer	4
På barnas nivå	4
På vaksen nivå.....	4
Verktøy og litteratur	5
Steg for steg - Småsteg	5
TRAS.....	5
ALLE MED.....	5
Praksisfortellingar (frå barnehagen)	6
Kari Pape sin fargeleggingsmetode	7
Rettleiing	7
Profesjonelt relasjonsarbeid	7
Samtaleverktøy om mobbing, vennskap og fellesskap	7
Litteratur for barn.....	8
Litteratur for vaksne	9
Vedlegg.....	10
Vedlegg 1 - Tiltakskort nr. 9 – Mobbing mellom barn.....	10
Vedlegg 2 – Kartlegging av vaksnes holdningar til enkeltbarn (Kari Pape)	11
Vedlegg 3 – Kartlegging – refleksjonar om forholdet vaksen-barn.....	14
Vedlegg 4 – Mal for referat frå møte angående mobbing i barnehagen	15

Innleiing

Kvifor vi laga handlingsplan?

«Hos små barn legges de første og viktigaste erfaringane som grunnlaget for psykisk helse og livskvalitet. Gjennom gode erfaringar etablerast openheit, tillit og trygghet i møte med nye erfaringar og menneske. I møte med negative og krenkande erfaringar blir vi lukka mistenksame og utrygge i møte med andre menneske og erfaringar.» (Lund og Helgeland, 2016).

I formålsparagraf 1 ligg det eit samfunnsmandat: Barnehagens innhald skal bygge på eit heilskapleg læringssyn, der omsorg, leik, læring og danning er sentralt, samt utvikling av sosial og språkleg kompetane. Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og vere vere ein trygg stad for fellesskap og vennskap. Vi skal motarbeide alle former for diskriminering.

Både internasjonale, nordiske og norske studiar har bekrefta at mobbing foregår i barnehage. Norsk undersøking frå 2004 seier at 6-8% av barna seier at dei er mykje eller svært mykje plaga av andre barn (Ingrid Lund, 2015). Dette må norske barnehagar ta på alvor og sette inn førebyggjande tiltak.

Kva er mobbing?

“Mobbing i barnehagen dreier seg om at noen barn plages og fornedres systematisk. Midlene som brukes kan være slag og spark, ignorering, utestenging og erting. Men disse maktmidlene benyttes ikke tilfeldig, og de rammer ikke tilfeldig. De brukes systematisk over tid og rammer gjerne ett enkelt barn på avdelingen.” (Barne- og familiedepartementet)

Mobbing er en handling kor noen med hensikt påfører eller prøver å påføre en annan person skade eller ubehag. En person er mobba når den gjentatt og over en viss tid, blir utsatt for negative handlingar frå ein eller fleire personer. Det finnast ulike former for mobbing og ulike måtar en grupperer mobbe åtferd, men vanlegast er å inndele mobbing som enten direkte mobbing eller indirekte mobbing.

Direkte mobbing er både fysisk og verbal mobbing. Fysisk mobbing ved å slå, skubbe, dytte, sparke elle kaste noe på en annan. Verbal mobbing kan være å sei stygge og sårande ting til andre.

Indirekte mobbing er som oftast eit form for mobbing som kan være vanskeleg å oppdage. Den vises som jentemobbing, relasjonell mobbing, sosial ekskludering (utestenging). Døme om utestenging er utsagn som; «Du får ikkje være med på bursdagen min», eller «Det er berre vi som leikar no, sånn at du kan ikkje være med fordi vi har funnet på en leik som ingen andre kan». Men det kan og være i

form av ignorering, truslar, håning, negativ omtale omtale, latterleg gjering, eller utestenging av språksvake individuell. Bakgrunnen for mobbing kan vere misunning, sjølv hevding, for å bli populær blant andre. Mobbing skjer oftast i det skjulte, «Der barna er trygge».

Det er viktig å ha i tankane at det er mobbeofferet som definerer kva mobbing er, ikkje dei vaksne. Om eit barn kjenner seg mobba eller opplever å bli mobba, er det mobbing. Staksrud (2013) påpeikar at det er viktig å ta barn sine kjensler om mobbing på alvor. Det er irrelevant om vi vaksne opplever situasjonen som problematisk eller ikkje, det er barnet sine eigne opplevingar som står i sentrum.

Staksrud trekk og fram at det er *sjølve opplevinga* som fører til potensiell skade. Dersom barnet sjølv har ei oppleving av at ein er utsatt for mobbing, så er dette riktig.

Målsetjing

Målet for arbeid mot mobbing:

- Å førebygge alle former for diskriminering, og mobbing blant personale og barn
- At barnehagen er ein trygg plass å vere, der alle blir respektert
- Å auke personalet sin kunnskap om mobbing og diskriminering
- At barnehagen og foreldra samarbeider mot mobbing

Korleis kan en førebygge mobbing?

1. Personal arbeid

Personalet har eit ansvar for å motarbeide ALLE former for diskriminering. Dei vaksne er rollemodellar. Foreldremøte og foreldresamtalar.

2. Foreldre samarbeid

Foreldra må gå føre som gode rollemodellar, personalet må rettleie foreldra slik at vi saman kan skape gode haldningar.

3. arbeid med barna

Alle partar skal komme vinnande ut av ei konflikt.
Vi skal ta barna i å gjere noko godt kvar dag.
Bygge vidare på barnas positive sjølvbilete og sjølvkjensle.

Tiltak som kan settast inn:

- Vaksne skal være nær i leiken.
- Den vaksne skal sjå på barnet som ein likeverdige part
- Vise respekt
- Vise empati

- Gi omsorg
- COS sirkelen
- Anerkjennande vaksne
  - o Møte barna der dei er
  - o Respektere barnas kjensler og uttrykk

Den vaksne sin rolle

Den vaksne sin rolle - «vi trenger anerkjennande vaksne»

«Større enn, betre enn, klokare enn»

Den vaksne skal:

- Være nær leiken
- Være støttande
- Vise respekt
- Sette ord på kjensler og handlingar saman med barna
- Gje barna verktøy

Tiltak når mobbing skjer

På barnas nivå

- Småsteg
- Leikegrupper
- Lese bøker – samtale rundt
- Skape positive opplevingar
- Framsnakking
- Positiv sjølvsnakk

På vaksen nivå

Kva gjer ein om ein oppdagar mobbing:

Tiltakskort 9 – vi vil bruke dette!

-Jobbe med «Små steg»

Verktøy og litteratur

Steg for steg - Småsteg

“Småsteg er et pedagogisk verktøy for barnehagen i arbeidet med å forberede barn på skolestart. Dette skjer gjennom positiv støtte og oppmuntring av barnas læring av ferdigheter som er viktige for at de skal lykkes i skolen og i livet. Småsteg er utformet for barn i alderen 4-5 år. Ved å arbeide med Småsteg, kan du forberede barna for skolen, bidra til livslang læring og hjelpe dem til å lykkes i samspill med andre.

Gjennom Småsteg lærer barna ferdigheter som styrker deres evner til å:

- Lære
- Ha empati
- Mestre følelser
- Få venner
- Løse problemer“

<http://www.prososial.no/index.php/smasteg>

TRAS

“TRAS - Observasjon av språk i daglig samspill - er et pedagogisk observasjonsverktøy som skal brukes til å observere barns språkutvikling. I tillegg skal det bidra til kompetanseutvikling blant barnehageansatte ved at de blir mer bevisst på hvilke fremgangsmåter, forklaringer og utfordringer som påvirker barns utvikling.

Verktøyet ble utviklet som et resultat av en landsomfattende spørreundersøkelse i 2000, og den viste at førskolelærerne gjennom sin utdanning ikke hadde fått tilstrekkelig kunnskap til å kunne vurdere barns språkutvikling. Førskolelærerne ønsket seg et verktøy som kunne bidra til mer systematiske observasjoner av barna, og dermed støttet dem i arbeidet med forebygging av vansker.“

<http://lesesenteret.uis.no/article.php?articleID=85374&categoryID=13853>

ALLE MED

“ALLE MED skjema er enkelt å bruke og lett å forstå. Skjemaet gir et helhetlig bilde av barnet og hva det mestrer på en måte som foreldre, førskolelærere og fagfolk forstår. Det er utviklet på grunnlag av teori om sammenhengen mellom språklig og sosial kompetanse. Utsagnene som er utviklet i verktøyet er formulert av førskolelærerne som selv arbeider, og har erfaringsgrunnlaget sitt, i den kulturen barnehagen er.

ALLE MED er nemnt som eksempel i Stortingsmelding 16 (2006-2007) "...og ingen sto igjen".

Skjemaet er i tråd med den nasjonale satsinga om å fange opp de barna som sliter med mestring så tidlig som mulig.

ALLE MED dekker 6 utviklingsnivå:

Språkutvikling, lek, sosio-emosjonell utvikling, kvardagsaktivitetar, trivsel og sansemotorisk utvikling.

ALLE MED er:

- utarbeidet med utgangspunkt i barnehagenes praksis og erfaringar.
- et observasjonsmateriell som er tenkt brukt på alle barn i barnehagen.
- et visuelt, lettfattelig observasjonsskjema der barnets utvikling tydelig kommer fram.
- et skjema som følger barnet gjennom hele barnehagetida og gir et helhetlig bilde av barnets mestring.
- hjelp i det pedagogiske planleggingsarbeidet.
- et hjelpemiddel til foreldresamtaler.
- en forenkling av barnehagens observasjonsarbeid i forhold til barns utvikling.
- en hjelp for personalet til å ha en observerande holdning i samspill med barnet.

<https://www.infovestforlag.no/alle-med-observasjonsskjema.html>

Praksisfortellingar (frå barnehagen)

“En praksisfortelling er en personlig opplevelse som skrives ned. Det kan være en hendelse i barnegruppa, i tensingkoret eller på babysangen. En opplevelse som du vil stoppe opp ved og tenke litt nøyere over ... Praksisfortellingen som metode hjelper oss til å stoppe opp ved en handling og reflektere bevisst over den. Etter hvert som metoden brukes og innarbeides, viser det seg at du kan bli mer oppmerksom på alle de små og store hendelsene som stadig skjer i trosopplæringsarbeidet. Som leder blir du mere bevisst i samspillet med barn og unge. Du blir rett og slett mere til stede i samspillet. Evnen til å stoppe opp underveis øves opp når metoden brukes jevnlig. Også evnen til å ta reflekterte valg knyttet til egen praksis. “

<http://www.barnehageforum.no/showarticle.aspx?ArticleID=1396>

Kari Pape sin fargeleggingsmetode

Skjemaet “Kartlegging av voksnes holdningar til enkeltbarn” fylles ut på den måten at kvar av dei vaksne må gi kvart barn en av fargene; rødt, svart, blått eller grønt, ut i frå den vaksne sine følelsar eller holdningar er til barnet.

Rettleiing

“**Rettleiing** er ein pedagogisk prosess kor ein **retteiar** hjelper ein samtalepartnar til sjølv å finne svar på problem eller utfordringar han møter i arbeidskvardagen eller ved løysing av ei oppgåve. Dei viktigaste hjelpemidla til ein retteiar er å lytte og å stille opne spørsmål.

Målet for ei arbeidsretteiing er å hjelpe folk til større sjølvinnsikt, til å kunne optimalisere evnene sine og til å lære av eigne erfaringar slik at dei betre kan løyse nye oppgåver som liknar på oppgåver dei har løyst – eller ikkje greidd å løyse – tidlegare.

Rettleiingsteknikkar blir mykje brukte i arbeidslivet; til dømes i form av kollegaretleiing, coaching, individuell rettleiing eller grupperettleiing.“

<https://nn.wikipedia.org/wiki/Rettleiing>

Profesjonelt relasjonsarbeid

“Kvaliteten på det som foregår i de mellommenneskelige rommene er en viktig faktor i alt pedagogisk arbeid. Men ofte undervurderer man betydningen av det pedagogiske relasjonsarbeidet. Kanskje fordi målet om godt samspill og gode relasjoner er så selvfølgelig at man av og til mister det profesjonelle blikket? Da kan det være nyttig med et sett verktøy for å kunne reflektere over egne og barnehagens relasjoner. Verktøykassen *Profesjonelt relasjonsarbeid*, utviklet av den danske psykologen Anne Linder.“

<http://www.barnehageforum.no/showarticle.aspx?ArticleID=2764>

Samtaleverktøy om mobbing, vennskap og fellesskap

Pakken inneholder veileder og åtte store plakater på temaet mobbing, vennskap og fellesskap. På baksiden av hver plakat finner du en strukturert oversikt over samlingens tema, gode spørsmål og stikkord man kan fokusere på. Slik kan man både jobbe med filosofi og sosialt samhold i barnegruppen. Utviklet av Beate Børresen, Øyvind Olsholt og Magne Raundalen.

<http://barnehageforum.no/showarticle.aspx?ArticleID=2443&CategoryID=4&SubCategoryID=5>

Litteratur for barn

- Ann de Bode. (1999). *Det er alltid meg de skal ta*. Oslo. Egmont bøker.
- Birgitta Stenberg. (1990). *Bjørn drar på landet*. Oslo. Carlsen.
- Birgitta Stenberg. (1992). *Billy og sinte Lotta*. Oslo. Carlsen.
- Camilla Otterlei og Jill Moursund. (2015). *Kunsten å møte en bjørn*. Bergen. Mangschou.
- Christine Nöstlinger og Erhard Dietl. (1999). *Frans begynner på skolen*. Oslo. Cappelen Damm.
- Egon Mathiesen. (1975). *Katten med de blå øynene*. Oslo. J.W. Cappelens forlag.
- Else Færden. (1992). *Den stygge drageungen*. Oslo. Carlsen.
- Eva Eriksson. (1987). *Den nye jakka*. Oslo. Aschehoug.
- Guido van Genechten. (2000). *Rikki*. Oslo. Aschehoug.
- Gun-Britt Sundstrøm. (1993). *Gutten i supermandrakten*. Oslo. Cappelen
- Gunder Andersson. (1990). *Martins sommar*. Oslo. Mortensen.
- Gunilla Bergstrøm. (1983). *Albert og udyret*. Oslo. Cappelen.
- Gunilla Bergstrøm. (1984). *Hvem kan redde Albert Åberg?* Oslo. Cappelen.
- Henrik Hovland og Torill Kove. (2013). *Johannes Jensen føler seg annerledes*. Oslo. Cappelen.
- Ingrid Lund. (2014). *Mathias er alene*. Kristiansand. Portal forlag.
- Jónsson, J.S. (1997). *Da Per så svart og hvitt*. N.W. Damm og sønn AS.
- Kaia, Bendik og Trond Brønne, samt Per Dybvig. (2014). *Fremmed*. Oslo. Aschehoug.
- Kari Saanum. (1993). *Herr Alkabars nese*. Oslo. Tiden.
- Leer-Salvesen, P. (2006). *Engelbarn tar hevn*. Oslo. Damm.
- Lena Klefelt. (1996). *Otto og Joppa*. Oslo. Tiden.
- Mats Wänblad. (1996). *Lilleving*. Oslo. Bonnier Carlsen.
- Mette Cecilie Newth. (2005). *Lille Skrekk*. Oslo. Aschehoug.
- Moore-Mallinos, J. (2010). *Har du en hemmelighet?* Avenir forlag.
- Njord Svendsen og Akin Duzakin. (2016). *Bomulv*. Oslo. Samlaget
- Ole Lund Kirkegaard. (2004). (8. utg.) *Gummi-Tarzan*. Oslo. Gyldendal.
- Paul Leer-Salvesen. (2001). *Fy fabian*. Barnas forlag.
- Per Christian Jersild. (1993). *Hymir*. Oslo. Carlsen
- Stalferlt, P. (2004). *Mobbekoka*. Oslo. Landbruksforlaget.
- Stefan Ljungqvist og Johan Egerkrans. (2006). *Piggtråd-Pelle*. Oslo. Damm.
- Tone Lie Bøttinger. (2001). *Min storebror åpen*. Oslo. Aschehoug.
- Tor Åge Bringsværd. (2001). *Karsten liker å danse*. Oslo. Cappelen.

Tor Åge Bringsværd. (2012). *Ruffen–sjøormen som ikke kunne svømme*. Stavanger. Bokklubbens Barn

Trond Brønne. (1988). *Petter og månen*. Oslo. Tiden.

Ulf Nilsson. (1994). *Den lille gutten og løven*. Oslo. Aschehoug.

Ursula Kirchberg. (1979). *Selim og Susanne*. Oslo. Samlaget.

Litteratur for voksne

Barne- og familiedep. (2002). *Mobbing i barnehagen. Et hefte for deg som jobber i barnehagen*.

Berit Bae. (1996). *Det interessante i det alminnelige*.

Helle Høiby, Anja Trolle. (2012). *Stopp ertingen. Arbeid med inkluderende miljøer i barnehagen*.

Ingrid Lund. (2014). *De er jo bare barn. Om barnehagebarn og mobbing*.

Ingrid Lund og Anne Helgeland. (2016). *Mobbing i barnehagen. Anerkjennelse som forebygging*

Jesper Juul. (1996). *Det kompetente barn*.

Jesper Juul. (2003). *Fra lydighet til ansvarlighet*.

Jesper Juul. Forskjellige videoer

Kari Lamer. (2014). *Sosial kompetanse. Teoribok, håndbok*

Kari Pape. (2002). *Fra ord til handling – fra handling til ord*.

Mai Britt Helgesen. (2015). *Mobbing i barnehagen. Et sosial fenomen*.

Myrna B. Shure. (1992). *I Can Problem Solve [ICPS], Kindergarten and Primary Grades: An Interpersonal Cognitive Problem-Solving Program*.

Reidar Pettersen. (1997). *Mobbing i barnehagen*.

Vedlegg

Vedlegg 1 - Tiltakskort nr. 9 – Mobbing mellom barn

Definisjon på mobbing: Mobbing er gjentakne negative eller ondsinna åtferd frå ein eller fleire retta mot eit barn som har vanskar med å forsvare seg. Gjentatt erting på ein sårande og ubehageleg måte er og mobbing. Åtferda må finne stad to eller tre gonger i månaden, eller oftare for å definerast som mobbing. (Udir.no)		
<p>“Mobbing i barnehagen dreier seg om at noen barn plages og fornedres systematisk. Midlene som brukes kan være slag og spark, ignorering, utestenging og erting. Men disse maktmidlene benyttes ikke tilfeldig, og de rammer ikke tilfeldig. De brukes systematisk over tid og rammer gjerne ett enkelt barn på avdelingen“ (Barne- og familiedepartementet)</p>		
Fase/føremål	Tiltak	Ansvar
Førebyggjande tiltak	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Barnehagen utarbeider ein felles plan for å førebygge og handtere mobbing Planen skal innehalde planar for arbeid med sosialkompetanse/vennskap. ➤ Barnehagen tek opp tema mobbing/sosialkompetase i Årsplanen ➤ Barnehagen utfører tiltak som (observasjon, refleksjon, tilbakemeldingar, brukarundersøkingar). 	
Direkte handling	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Varsle styrar ➤ Informere foreldre til offer og mobbar. ➤ Føre logg/avviksmelding ➤ Møte med involverte partar, enten saman eller kvar for seg. ➤ Utarbeide tiltak saman med foreldra. ➤ Informere alle tilsette om tiltaka og utarbeide felles strategi blant dei tilsette. ➤ Observere dei involverte barna ➤ Vurdere å ta saka opp i tverrfagleg team 	Styrar
Oppfølging	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Fortsette å observere ➤ Oppfølgingsmøte med foreldre <ul style="list-style-type: none"> • Vurdere behov for nye tiltak 	
Media	<ul style="list-style-type: none"> • Utale seg til media 	Kommunalsjef

Vedlegg 2 – Kartlegging av voksnes holdningar til enkeltbarn (Kari Pape)

Skjemaet fylles ut på den måten at kvar av de vaksne må gi kvart barn en av fargene under:

Du gir **rødt** vil barnet viss du føler at en eller fleire av setningane under stemmer med dine følelsar / holdningar til barnet.

- Barnet som får tråkke inn i sjela din med støvlar på
- Barnet du gir privileger
- Barnet du umiddelbart forstår og blir glad i
- Barnet du føler at det er spesielt lett å elska

Du gir **svart** til barnet viss du føler at en eller fleire av setningane under stemmer med dine følelsar / holdningar til barnet.

- Barnet som får det til å koke over i deg
- Barnet som gjør at du blir sintere enn situasjonen skulle tilsei
- Barnet du ikkje alltid forstår
- Barnet du ikkje føler at det er spesielt lett å elska

Du gir **blått** til barnet viss du føler at en eller fleire av setningane under stemmer med dine følelsar / holdningar til barnet.

- Barnet tar sjeldan eller aldri kontakt med deg
- Du tar sjeldan eller aldri kontakt med barnet

Du gir **grønt** til barn som du har utmerket kontakt med, men som likevel ikkje hører inn under rødt.

Det er viktig å understreke at du godt kan gi to farger til et og same barn.

Det er fullt mulig å bli eitrende sint på de barna du elsker høgast.

Etter at skjemaet er fylt ut av samtlige vaksne i barnehagen, bør de gå igjennom og summere fargekoder for kvart barn. Viss eit eller fleire barn får mange svarte, blå eller røde ruter, bør dette få konsekvensar for det vidare arbeidet.

Kartleggingskjema

De voksnes namn /Barnas namn	Voksen:	Voksen:	Voksen:	Voksen:
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				
Barn:				

Diskuter:

«Svarte» barn

- a) Kva gjør det med eit barn at alle / flest parten av de vaksne først og fremst har negative følelsar til barnet? Kva er det som får oss til å «sjå rødt»?
- b) Kva gjør «svarte» haldningar med de andre barnas forhold til det aktuelle barnet?
- c) Kva konkrete tiltak kan vi sette i gang for å endre de voksnes negative holdningar til «svarte» barn?

«Blå» barn

- a) Kva gjer det med eit barn som manglar kontakt med en eller fleire vaksne i barnehagen?
- b) Kvifor har dei vaksne så lite kontakt med dette barnet?

«Røde» barn

- a) Hvilke konsekvenser har det for eit barn at alle 7 flestparten av de vaksne «lar dem tråkke inn i sjelen sin med støvlene på»?
- b) Kan dette få negative konsekvenser for barnet?
- c) Kva gjør «rød marsj» med de andre barnas forhold til dette barnet?
- d) Hvilke konkrete tiltak kan vis ette i gang for å «dempe» de «røde» barna?

Lag en oversikt over de tiltak som skal settes i gang. Sett opp en tidsramme og være konkret når det gjelder ansvarsfordeling.

Tips:

For å få så ærlige svar som mulig er det fornuftig å la den enkelte vaksne få fylle ut skjemeet for seg sjølv. Det kan til o med gøres anonymt. Skjemaene leveres til styrar, som fyller opplysningane over i eit samlenskjema. Det viktaste er ikkje å vite hvilke holdningar den enkelte vaksne har til det enkelte barn, men å vite kva de voksnes holdningar samla sett betyr for det enkelte barns ve og vel i i barnehagen.

Vedlegg 3 – Kartlegging – refleksjoner om forholdet voksen-barn

Refleksjoner om mitt forhold til barna

Spørsmål	Ja – alltid	Ja – ofte	Nei - sjelden	Nei - aldri
Er jeg anerkjennende og støttende overfor barnas egne initiativ? Gjelder dette alle barna?				
Ser jeg alle barna? Blir alle barna lagt merke til i like stor grad, uavhengig av type personlighet (innadvendt/ utadvendt)?				
Får noen barn stadig positiv oppmerksomhet fra meg – mer enn andre barn?				
Får noen barn stadig negativ oppmerksomhet fra meg – mer enn andre barn?				
Er det blitt et mønster i at jeg har lettere for å tro på noen barns forklaringer på konflikter og hendelsesforløp enn på andre barns forklaringer?				
Er det noen barn i barnegruppa som jeg tar mer kontakt med – og finner på flere aktiviteter med, enn andre barn?				
Er det noen barn i barnegruppa som jeg tar lite kontakt med – og sjelden finner på aktiviteter med?				
Har jeg større tålmodighet med noen barn i barnegruppa – mens andre oftere blir avbrutt og/eller må vente?				
Er jeg meg selv bevisst om forskjellen på humor og ironi?				

Miljøet i barnehagen

Spørsmål	Ja – alltid	Ja – ofte	Nei - sjelden	Nei - aldri
Er miljøet i barnehagen preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse, varme og respekt?				
Er miljøet i barnehagen inkluderende?				
Er samspillet barna i mellom preget av likeverdighet og veksling av hvem som får bestemme og hvem som til enhver tid får være med?				
Er det en trygg og avslappet tone preget av humor, spontanitet, oppmuntring og glede?				

Vedlegg 4 – Mal for referat frå møte angående mobbing i barnehagen

REFERAT FRA MØTE VEDRØRENDE MOBBING I BARNEHAGEN

Skjemaet skal ligge i barnets mappe (kopi til foreldre/foresatte).

Møtedato: ____/____ 20____

Tilstede på møte:

Kva saken gjelder	Tiltak vidare	Ansvarleg

Dato for neste møte er satt til ____/____ 20____ klokken _____

Førde, den: ____/____ 20____

Underskrift ansatte

Underskrift ansatte

Underskrift foreldre/foresatte

Underskrift foreldre/foresatte